

Koppány Zsolt

ÉLŐKRŐL, HOLTAKRÓL

Aki eljegyezte Itáliát

Kárpáti Kamii: Római toronyzene

Ö az egyetlen a mai magyar irodalomban. Meg Hubay Miklós, de ami a költészetet illeti, Kárpáti Kamii az egyetlen *költő*, aki gyűrűt húzott Itália öreg, görcsös, e mégis gyönyörű ívelésű ujjára. Most már elszakíthatatlanok. Kárpáti és Itália egyik itt a földön, és egyik lesznek a Mennyben is. Fékezhetetlen áradású líra az övé. Újabb könyve megint csodaszép. A borítón és a belveken a múzsa, *Gi* fotói tündökölnek. Szoros harmóniában a versekkel. Jól hangolt kamarazene. Amely mégis úgy szól, mint a Toscanini által vezényelt bármelyik világnagyságú nagyzenekar. Hiszen Liszt zongorára készült Wagner-átíratok is úgy szólnak, mint a zenekar. Ez a könyv is zenél. Nemcsak a formák káprázatos variációi által. Egyszerűen a költészet, ha igazi, zenél. Túl a gondolatokon, a megfoghatatlanon. Mert a zene is kicsúszik a kezünkől. Legföljebb csak érzékeljük, mi is szól a hangszórókból, vagy az orkesztra mélyéből. Áhítat. Csodálat. Vezeklés. Az olasz táj lenyűgöző szépségei. Múlhatatlansága. Most meg az Örök Város ragyog föl kopott pompájában. S benne Kárpáti Kamii személyessége. Hetven éven is túl. És ekkora erő. Ennyi megaláztatás és félretettséget után. Börtönévek. És mégis. Ír, ír, rendületlenül. Minden a kisujjában. A kifejezés minden eszköze és eszköztelensége. Rutin? Semmi. Csak a kéz biztonsága. Az Isten által vezetett kéz szabadsága. És fegyelme. Szigorúság. Önmagával és a világgal szemben. Tanítványai már odakint. Egyik jobb, mint a másik. Nem véletlen utazott Amszterdamba Kovács István, alias Stefan Kovács, az erdélyi magyar futballedző, és nézte meg a csodát. Az Ajaxot. A gyémánt hazájában csiszolatlan gyémántoknak nevezte nagy játékosait. Cruyffot és Neeskenst. Repet és Haant, és a többi, örökké élő halhatatlant.

B riliánssá viszont csak a gyémántot lehet csiszolni. Kárpáti Kamii is ilyen „edző”. Kíméletlen és követelő. Meg is lett az eredménye. Szentmártoni János és Oravec Páter. Rózsássy Barbara és Nagy Cili. Renczes Cecília. Kulicz Gábor és Zsávolva Zoltán. Persze! Kevesen ismerik őket, mert nem a föltekent kanonizálják ezt a maroknyi gyémántot. Hanem Kárpáti és a recenzens. De nem baj. Majd fölemelkednek, ha

tetszik, ha nem. Kárpáti Kamiit a saját sorsa érdekli a legkevésbé. Fáj neki, persze. Ki ne lenne szomorú. Ha ennyi könyv után azt se mondják neki, hogy menjen arrébb. Láta az elődöt. *Rákos Sándort*. Meghalt. Élve se kellett. Most meg aztán gyorsan elfelejteni. Még a sírját is! Hát így járnak, akik „csak” dolgoznak, „faricskálnak lomhán egy dalon”, mert ez nem elég. Legálábbis ebben az országban nem. Pedig Kárpáti Kamii megjárta az inferno valamennyi bugyrot, de mégsem. Mert még a bugyrok sem azonosak. Még a bugyrok, sőt, maga az inferno is kanonizáltatik. Hát ebbe nem fér ez a nagy költő. Aki, mit tagadjuk, Istené. „Ha most pogány volnék, / mondanám, háromszög / mosdik túl a deszkán: / görögösen kéklík / benne az a hal szem. / Milyen kár, hogy senki / nem zúg orgonával. / Nekem kell majd azt is. / Ahogy bened alszom.” A *Levél egy fiatal püspökhöz* 11 részes versciklusa óhatatlanul Rilkére asszociál. Csak ott a fiatal költőhöz szólt a levél. Hőfokuk azonos. Hogy miben más, arra nem lelek magyarázatot. De más. Amennyire más Rilke és más Kárpáti. Ebben a műben a költő minden kétsége, kínja, bizonyossága megfogalmazódik. Olyan levél, amelyre nem szükséges válaszolni. Hiába az illem. Hagyni kell a lezárt fiókban. Néha meg belelapozni. A sorrendiség is mindegy. Mert bárhol fölütjük, éreznünk kell. Nemcsak a fiatal püspökhöz szól ez a levél, hanem mindannyiunkhoz. Mint minden igazi művészeti alkotás. Legyen bár tárgya valóságos személy. Mint József Attila Ódája. Ott sem a Szinpaták mentén sétáló hölgy volt az érdekes, hanem a költőben összegyűlt összes szerelem eszkalálódása! Ilyen vers hát a Kárpáti Kamié is. És maga a kötet, ki tudja már hányadszor, egyfajta összegzés. De úgy, hogy érezzük, szó sincs még a befejezésről. Ezt a költő is érzi, mert világit a soraiból. A végső elszámolás jelezni fog. Addig azonban sok víz fog lefolyni a Teverén (Tiberisen). „Püspököm, átvetem - asztali lámpaburád ahol ölti / fénykoszorúját rád - kutató szememet. Vajon érezed, / túlpárt lombos fái fölött a kabócazenében / angyalok ülnek a hold sugaron, s hogy a lábuk egükből / gépies-untan csüng lefelé. Gödör alja e hely tán? / S ők a jelet figyelik, s készülnek. Alig hiszik, nincs még. / Ásók csengenek. Én, öreg, hallani vélem a fémet / ...” Ez a részlet az utolsó fejezetből való. Csakhogy érzékeltessük: az életmű istenivé teljesedik mind horizontálisan, mind vertikálisan. Hosszú még az út. És gyötrelmes. Valódi szenvedéstörténet.

A prófécia

Parancs János: Töletek távolodóban

Parancs Jánost, aki prófétának bizonyult, e sorok írója a halálról faggatta *Szavak és szenvedélyek* című esszékötetében. Akkor így vallott; nem is a halálról mint oltológiai fogalomról, nem is a transzcendenciáról és a metafizika dilemmáiról. Inkább az öregségről. „Nem az öregségtől fél az ember, hanem a megalázó helyzetektől, a kiszolgáltatottság fokozódásától, attól, hogy egyszer csak képtelenné válik önmaga legminimálisabb igényeinek kielégítésére, önmaga ellátására, és egyre inkább a többiek segítségére szorul, sőt, a többiek terhére válik. Különösen keserves lehet ez a folyamat akkor, ha szellemileg éppen kínlódja végig, a viszonylagos és átmeneti javulás minden reménye nélkül, lassú testi romlását.” A prófécia ím bekövetkezett, inkarnálódott. Az akkori beszélgetésben *Fohász* című versét idézte. Amelyben pont erről van szó. Hogy az Isten talán megkönnyörül, hogy ilyen helyzetbe ne kerüljön. De Istené-e a döntés? Ő maga közli a beszélgetés végén: „Az üdvösség biztos útját nem ismerem.” Mi sem. Csak kapiskálunk valamit, amiről azt hisszük, hogy birtokában vagyunk egy olyan tudásnak, amiről még *Aquiói Szent Tamásnak* is csak sejtései voltak. Hogy más nagy gondolkodót most ne is idézzünk. Csak és kizárólag Jézus Krisztus tudta-tudja a választ. Ő súghat valamit. Ha van rá jól behangolt antenánk, bizonyos fokig bírjuk a jelzést. De ez is inkább képzelődés, mákony, reszkető bizakodás a föltámadásban.

Még a hetvenes évek közepén, lapozgatva a Szép Versek „rácso” könyvét, megkérdeztem Hajnal Annától, ki ez a fiú? Ez a Parancs? Olyan szomorú a fényképen. - Kitűnő költő - mondta Anna. - Párizsban élt, alapítója volt a párizsi Magyar Műhelynek. Aztán hazajött. Lektor lett a Magvetőnél. - Ha valakiről Hajnal Anna azt mondta, hogy kitűnő, arra mérget lehetett venni. Ha mérget nem is, de a Parancs-köteteket sorra megvettem, mind. Mikor meg Pilinszky meghalt, azt hangoztattam, hogy ő, nemcsak azért mert János, hanem mert jelentős, szóval ő lesz az új Pilinszky. Nyilván túloztam. De hittem benne sokáig. Aztán jött a betegség híre. És a halál. Halál után a föltámadás. Az utolsó könyv, a Nap Kiadó jóvoltából. *Töletek távolodóban*. Magasfeszültség már a címben is. Ember, ahogy nyögve, kínlódva, epileptikus rohamokban lépked a sír felé. Aki ha nem

is ismerte az üdvösség biztos útját, de biztosan üdvözült. Rák. Ez az iszonyat. Ez a legnagyobb és legfélelmetesebb ellenség. Aki párbajra hív. Akárhogy vívhatsz, lóhatsz, verekedhetsz. Alig van legyőzője. Nincs is. Parancs is küzdött. Mint egy testórhadnagy. Ilyen kínok közt olyan verseskönyv hullott ki halott kezéből, ami páratlan a kortárs költészetben. Úgy látszik, a halálos kór a nagyobbakat még megemeli. A magasság alig érzékelhető. Mert nem látjuk a tetejét. Csak elképzeljük, hogy ott van valahol a kozmoszban, világirodalmi jelentőségű híradás. Költő, aki utolsó percéig az. Mert aki erre születik, ebbe hal bele. A rák, az öngyilkosság, a tüdőbaj, az infarktus csak „rásegít”. *Haiku 1.* „öt meg hét és öt / a számok nyelvén ennyi / ilyen egyszerű.” Ilyen egyszerű? Igen. Íme a magyarázat. *Haiku 2.* „félálomban él / cikázó villámok közt / ostromlott várban”. Életérzés. Ha élet volt ez egyáltalán. Frissen gyalult, szép *Forgács*. „Úgy gondoljuk, / szabadon haladunk előre, / pedig csak pörgünk és forgunk, / korosodó portáncfigurák, / az örök törvények szerint.” Kálvint igazolja. De mit szól ehhez a szabad akaratról filozofáló Szent Ágoston? Maga a katolicizmus? Nem tud szólni. Mert ahhoz át kellene élni egy haldokló költő minden rezdülését. Azt meg ritkán teszi. Ha teszi is, följajánlja Istennek. Pedig Isten érdeke nem lehet a szenvedés. A testi. Szellemi ügyis elég akad. Egyikünk sem ússza meg! És hiába a halálos baj tudása, viselése. Akik átéltek már ilyet, mind azt mondják: más lettem. Ma már nem érdekelnek az érdektelen dolgok. De mit is ír Parancs? „Másnap is ugyanazt mondom. / Ugyanúgy és ugyanazt. / Eddig még nem okultam.” Félelmetes önvallomás. Mert megváltozni lehetetlen. Csak hisszük, hogy sikerül. *Decemberi töredékek*. „Minden pillanat csak ennyi: / most és soha többé! / Később aztán, olykor, a fájó hiánya.” Alig értelmezhető varázslat. Túlnani költészet ez már. Nem evilági. *Mondatok*. „Egyre mélyebb kútból kell ma már / az ébredéskor fölkapaszkodnom.” És egy kis tanulság az utókornak. Akik azt hiszik, hogy életben fognak maradni. „Vakegér! / Mindannyian megnyomorított / tékozlók vagyunk.” Úgy bizony. József Attila *Két hexameter*e jut az eszünkbe. És mégis. Mindennek ellenére. Minden ordító szenvedés, halál, mocsok dacára: maradunk meg az ő szeretetében. Ahogy megmaradt Parancs János is. Krisztusban halt. Ha valami biztosnak tűnik, akkor ez az. Nagy költő távozott. Nagy költő érkezett meg. Töletek távolodóban, hozzátok pórusokig közel.